7. 12. 2006

ID: 45036

Majetkový prospěch

Je-li byt ve společném nájmu více osob, mají společní nájemci stejná práva a povinnosti; jednou ze základních povinností nájemce bytu je povinnost platit nájemné podle smlouvy, neboť nájemní smlouva je smlouvou úplatnou. Uhradil-li nájemné a poplatky za služby s užíváním bytu jen jeden ze společných nájemců, získali ostatní na jeho úkor majetkový prospěch v rozsahu odpovídajícím jejich podílům.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 1209/2004, ze dne 27.9.2006)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyně Ing. I. P., proti žalovanému A. P., o zaplacení 29.428,80 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 4 C 446/2000, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. června 2004, č. j. 25 Co 100/2004-139, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. června 2004, č. j. 25 Co 100/2004-139, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 4. prosince 2003, č. j. 4 C 446/2000-122, v zamítavém výroku o věci samé a ve výroku o nákladech řízení se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobkyně se po žalovaném domáhala v konečném znění žaloby zaplacení 55.906,40 Kč s příslušenstvím z titulu vydání bezdůvodného obohacení. Uváděla, že účastníci jsou bývalí manželé, jejich manželství bylo pravomocně rozvedeno ke dni 3. 4. 1998. Od srpna 1998 do poloviny května 2000, kdy se z bytu odstěhoval, žalovaný nepřispíval na náklady spojené s nájmem bytu, ani na služby s užíváním bytu spojené a bezdůvodně se tak na její úkor obohatil.

Obvodní soud pro Prahu 5 rozsudkem ze dne 4. prosince 2003, č. j. 4 C 446/2000-122, uznal žalovaného povinným zaplatit žalobkyni do 3 dnů od právní moci rozsudku 26.477,60 Kč s 10% úrokem z prodlení z částky 19.226,45 Kč od 23. 2. 2000 do zaplacení a z částky 5.081,50 Kč od 30. 1. 2001 do zaplacení (výrok I.), žalobu zamítl v části, jíž se žalobkyně po žalovaném domáhala zaplacení dalších 29.428,80 Kč s 10% úrokem z prodlení z této částky od 23. 2. 200 do zaplacení a 10% úroku z prodlení z částky 2.169,65 Kč od 23. 2. 2000 do zaplacení (výrok II), a rozhodl o nákladech řízení (výrok III.). Rozhodl takto poté, kdy jeho předchozí (žalobě zcela vyhovující) rozsudek ze dne 30. ledna 2001, č. j. 4 C 446/2000-32, ve znění opravných usnesení ze dne 12. října 2001, č. j. 4 C 446/2000-72, a ze dne 15. února 2002, č. j. 4 C 446/2000-74, byl usnesením Městského soudu v Praze ze dne 11. června 2003, č. j. 12 Co 55 a 56/2003-85, zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení. Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že účastníci jsou bývalí manželé, jejich manželství bylo rozvedeno (rozsudek o rozvodu nabyl právní moci 23. 3. 1998). Z manželství účastníků se narodily dvě děti. Za trvání manželství se účastníci stali společnými nájemci družstevního bytu sestávajícího ze 4 pokojů, kuchyně, lodžie a příslušenství v P. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 5 ze dne 19. 10. 1999, č. j. 4 C 431/98-23, který nabyl právní moci 15. 2. 2000, bylo zrušeno právo společného nájmu tohoto bytu a jeho výlučnou nájemkyní se stala žalobkyně. Žalovaný nepřispíval na nájemné a poplatky spojené s užíváním bytu od srpna 1998 do 16. 5. 2000, kdy se z bytu odstěhoval. Žalobkyně dohodou převedla svá členská práva a povinnosti v bytovém družstvu na syna A. P.; dohoda se stala účinnou 4. 4. 2000. Za dobu od srpna 1998 do dubna 2000 včetně zaplatila žalobkyně na nájemném spolu se zálohami na služby spojené s užíváním bytu celkem 98.434,- Kč, když měsíční nájemné za měsíce srpen až prosinec 1998 činilo 4.426,- Kč, za leden až červen 1999 4.507,- Kč, za červenec až prosinec 1999 4.527,- Kč a za leden až duben 2000 5.525,- Kč. Na vyúčtování tepla, ohřevu teplé vody, vodném a stočném byl v roce 1998 vyplacen přeplatek ve výši 862,- Kč, za rok 1999 přeplatek ve výši 3021,- Kč a za rok 2000 přeplatek ve výši 8.636,- Kč. Částku 14.265,80 Kč uhradila žalobkyně v rozhodném období na zálohách za odběr elektřiny a na poplatcích za televizi; za období od 7. 7. 1998 do 9. 11. 1998 byl v souvislosti s odběrem elektrické energie vyčíslen přeplatek ve výši 335,- Kč, od 9. 11. 1998 do 10. 3. 1999 přeplatek 3.376,80 Kč, od 10. 3. 1999 do 23. 7. 1999 přeplatek 2.691,40 Kč, od 23. 7. 1999 do 8. 11. 1999 nedoplatek 1.025,80 Kč, od 8. 11. 1999 do 23. 3. 2000 nedoplatek 162,70 Kč a od 23. 3. 2000 do 27. 7. 2000 přeplatek 260,- Kč. Žalovaný v bytě užíval místnost o výměře 13,55 m2, žalobkyně místnost o výměře 12,02 m2 a děti účastníků (svěřené do péče žalobkyně) místnosti o

výměře 14,10 m2 a 20 m2. Ostatní prostory bytu byly užívány společně. Žalovaný užíval všechny spotřebiče nacházející se v bytě, tedy pračku, myčku, mikrovlnnou troubu, sporák, fritézu, televizi a video. Na podkladě takto zjištěného skutkového stavu věci soud prvního stupně dovodil, že žalovaný získal na úkor žalobkyně bezdůvodné obohacení tím, že v období od srpna 1998 do 4. 4. 2000 bydlel v předmětném bytě, aniž přispíval na úhradu nájemného a služeb spojených s užíváním bytu; do 15. 2. 2000 se jednalo o byt ve společném nájmu účastníků a od této doby až do 4. 4. 2000 šlo o byt, jehož výlučnou nájemkyní byla žalobkyně. Při stanovení výše bezdůvodného obohacení byl soud prvního stupně vázán právním názorem odvolacího soudu, který jeho předchozí rozhodnutí zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Podle pokynů odvolacího soudu shledal soud prvního stupně relevantním, že žalovaný v rozhodné době užíval výlučně jeden pokoj o výměře 13,55 m2 a sklep o výměře 5,73 m2, celkem tedy 19,28 m2 a spoluužíval kuchyň o výměře 7,25 m2, WC o výměře 2,41 m2, lodžii o výměře 3,44 m2, jídelnu o výměře 8,02 m2, koupelnu o výměře 2,85 m2 a předsíň o výměře 9,08 m2, celkem tedy plochu o výměře 33,05 m2, z níž na něho připadá jedna čtvrtina, tedy 8,2625 m2. Na žalovaného tudíž připadala v bytě plocha o celkové výměře 27,5425 m2 (tj. 28 %) a na žalobkyni spolu s dětmi plocha 70,9075 m2 (tj. 72 %). Podle těchto údajů stanovil soud prvního stupně podíl účastníků na platbách těch úhrad, které jsou závislé na podlahové ploše a zbytek plateb závislých na počtu osob rozdělil na čtvrtiny a žalovanému uložil uhradit jednu čtvrtinu těchto plateb. Dospěl tak k částce 24.178,25 Kč, kterou vyčíslil majetkový prospěch žalovaného získaný bydlením v bytě a neplacením nájemného. K této částce připočetl částku 3.566,45 Kč, kterou za žalovaného zaplatila žalobkyně za odebranou a jím spotřebovanou elektřinu. Součtem uvedených částek pak vyčíslil celkovou výši bezdůvodného obohacení (26.477,60 Kč), které žalovaný na úkor žalobkyně podle § 454 obč. zák. získal a je povinen jí vydat (§ 451 odst. 1, § 456 a § 458 obč. zák.). Ve zbytku, tedy do částky 29.428,80 Kč, žalobu zamítl.

Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 29. června 2004, č. j. 25 Co 100/2004-139, rozsudek soudu prvního stupně v zamítavém výroku ve věci samé a ve výroku o nákladech řízení potvrdil. Současně rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Správnými shledal jak skutkové, tak i právní závěry soudu prvního stupně.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, v němž vytýká odvolacímu soudu, že vycházel ze skutkového zjištění, které nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování, a že věc nesprávně právně posoudil. Naplnění prvého z uvedených dovolacích důvodů spatřuje v tom, že odvolací soud při stanovení podílu žalovaného na nájemném a službách spojených s užíváním bytu převzal skutková zjištění opatrovnického soudu, k nimž však tento soud nikdy nedospěl. Z odůvodnění rozsudku, jímž byly upraveny poměry tehdy nezletilých dětí účastníků, vyplývá, že se opatrovnický soud nezabýval otázkou, zda a v jakém rozsahu je rodič, jemuž byly svěřeny do péče, povinen přispívat na jejich bydlení. V souladu se zákonem o rodině se měli oba rodiče podílet stejnou měrou na jejich výdajích spojených s bydlením ve společném bytě. V této souvislosti žalobkyně připomíná, že děti účastníků neměly v rozhodné době vlastní příjem, ani hodnotný majetek. V rámci druhého z uplatněných dovolacích důvodů vytýká, že na skutkový stav věci byla aplikována ustanovení o bezdůvodném obohacení, ačkoli uplatněno bylo majetkové právo člena bytového družstva a nájemce družstevního bytu vůči osobě, jíž svědčí tzv. právo na bydlení, které má být poměřováno ustanoveními § 687 až 699 a § 700 až 702 odst. 1 obč. zák. Je proto přesvědčena, že podíl žalovaného na nájemném a službách spojených s užíváním bytu měl být vyčíslen jednou polovinou, nikoli jednou čtvrtinou, jak soudy dovodily. Z uvedených důvodů žalobkyně navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu, jakož i rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích, jimiž byl dotčen rozhodnutím odvolacího soudu, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný navrhl zamítnutí dovolání pro nedůvodnost. Je přesvědčen, že odvolací soud věc posoudil v souladu s ustálenou judikaturou. Zdůraznil, že § 85 a násl. zákona o rodině určují, na základě jakých skutečností soud rozhoduje o výši vyživovací povinnosti rodiče, přičemž mezi základní faktory ovlivňující možnosti rodičů patří i náklady na bydlení jako jedna z běžných složek celkových životních nákladů. Poté, co soud rozhodl o zrušení práva společného nájmu manželů (účastníků), bydlel žalovaný v družstevním bytě pouze na základě práva bydlení do zajištění bytové náhrady a nebyl tudíž povinován k platbám nájemného ve smyslu vyhlášky č. 176/1993 Sb., jak nesprávně dovozuje žalobkyně; tento právní předpis totiž upravoval právní vztahy mezi nájemkyní bytu (žalobkyní) a pronajímatelem bytu.

Rozhodnutí soudů je tudíž správné.

Podle článku II bodu 3. zákona č. 59/2005 Sb., obsahujícího přechodná ustanovení k novele občanského soudního řádu provedené tímto zákonem, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (tj. před 1. dubnem 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na den vydání napadeného rozsudku bylo proto v řízení o dovolání postupováno podle občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 59/2005 Sb. (dále opět jen „o. s. ř.“).

Dovolání bylo podáno včas k tomu legitimovaným subjektem (žalobkyní) řádně zastoupeným advokátem a je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř.

Dovolací soud je při přezkumu rozhodnutí odvolacího soudu vázán v dovolání uplatněnými dovolacími důvody včetně jejich obsahového vymezení (§ 242 odst. 1 a 3 o. s. ř.). Je-li dovolání přípustné, přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a/ a b/ a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny. Protože tyto vady v dovolání namítány nebyly a jejich existence nevyplývá ani z obsahu spisu, zabýval se dovolací soud jen výslovně uplatněnými dovolacími důvody tak, jak je žalobkyně obsahově vymezila.

Podle § 241a odst. 3 o. s. ř. lze dovolání v případech, kdy je přípustné, podat z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu vychází ze skutkového zjištění, které nemá podle obsahu spisu v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Naplnění tohoto dovolacího důvodu shledává žalobkyně v tom, že v souvislosti s vyčíslením žalobou uplatněného nároku soudy vycházely ze zjištění, že opatrovnický soud při stanovení výživného na tehdy nezletilé děti účastníků bral v úvahu i jejich náklady na bydlení, ačkoli ve skutečnosti se tento soud „otázkou, zda a v jakém rozsahu jsou děti, resp. rodič, jemuž byly svěřeny do výchovy, povinni přispívat na bydlení a na služby“ vůbec nezabýval, takže uvedené zjištění nemá oporu v provedeném dokazování.

Za skutkové zjištění, které nemá oporu v provedeném dokazování, je třeba ve smyslu citovaného ustanovení rozumět výsledek hodnocení důkazů soudem, který neodpovídá postupu vyplývajícímu z § 132 o. s. ř., protože soud vzal v úvahu skutečnosti, které z provedených důkazů nebo přednesů účastníků nevyplynuly, ani jinak nevyšly za řízení najevo, protože soud pominul rozhodné skutečnosti, které byly provedenými důkazy prokázány nebo vyšly za řízení najevo, nebo protože v hodnocení důkazů, popřípadě poznatků, které vyplynuly z přednesů účastníků nebo které vyšly najevo jinak, z hlediska závažnosti, zákonnosti, pravdivosti, eventuálně věrohodnosti, je logický rozpor, nebo jestliže hodnocení důkazů odporuje § 133 až 135 o. s. ř. Skutkové zjištění nemá oporu v provedeném dokazování v podstatné části tehdy, týká-li se skutečností, které byly významné pro posouzení věci z hlediska hmotného práva.

Nelze přisvědčit námitce dovolatelky, že odvolací soud v projednávané věci převzal zjištění opatrovnického soudu ohledně nákladů dětí účastníků řízení na bydlení. Odvolací soud ve svém rozhodnutí pouze vyslovil názor, že (obecně) při stanovení výživného pro nezletilé děti (tudíž i v případě výživného pro tehdy nezletilé děti účastníků, které byly pro dobu po rozvodu svěřeny do výchovy žalobkyně), zvažuje soud vždy veškeré potřeby dětí, tedy i jejich potřebu bytovou, a zároveň reálné možnosti, schopnosti a majetkové poměry obou rodičů (tedy i jejich náklady spojené s bydlením). Takový názor, byť jeho výrazové vyjádření mohlo žalobkyni zavést k jeho nesprávnému pochopení, je pouhou připomínkou kritérií stanovených zákonem o rodině, které je nutné brát v úvahu při určení výživného pro nezletilé děti. Odvolací soud tak ve svém rozhodnutí neuvádí nic více a nic méně, než že soudem stanoveným výživným se rodič, jemuž dítě nebylo svěřeno do výchovy (v posuzovaném případě žalovaný), podílí mimo jiné i na jeho nákladech spojených s bydlením. Nejde tudíž o skutkový závěr, který by soud učinil z jím provedených důkazů, jak se žalobkyně mylně domnívá. Zmíněné úvahy navíc jsou – jak bude níže rozvedeno - významné pouze při vyčíslení bezdůvodného obohacení, které žalovaný získal na úkor žalobkyně v době po zrušení jejich společného práva nájmu. Dovolací důvod podle § 241a odst. 3 o. s. ř. nebyl tudíž uplatněn důvodně.

Prostřednictvím dovolacího důvodu uvedeného v § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., jímž lze namítat, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci, zpochybnila žalobkyně především správnost právního závěru odvolacího soudu dovozujícího, že vztah mezi účastníky je na místě posoudit podle § 451 odst. 1 a § 454 obč. zák., neboť žalovaný se na úkor žalobkyně bezdůvodně obohatil, jestliže po rozvodu jejich manželství v bytě bydlel a nepodílel se na úhradách nájemného, ani plateb za služby spojené s užíváním bytu. Žalobkyně je přesvědčena, že její nárok vychází ze vztahu mezi nájemcem bytu a osobou, které svědčí tzv. právo na bydlení ve smyslu § 712 odst. 6 obč. zák., a měl být poměřován přiměřeně ustanoveními § 687 až 699 a § 700 až 702 odst. 1 obč. zák., nikoli však jako vztah z bezdůvodného obohacení.

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo sice aplikoval správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popřípadě ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Nelze souhlasit s dovolatelkou, že odvolací soud pochybil, pokud její nárok posoudil jako nárok z bezdůvodného obohacení. V daném případě žalovaný po rozvodu manželství účastníků v bytě od srpna 1998 do 16. 5. 2000 bydlel - zpočátku jako společný nájemce bytu a posléze jako osoba, jíž svědčí právo bydlení do zajištění náhradního bytu - aniž se podílel na úhradě nájemného a placení služeb spojených s užíváním bytu. Pokud žalobkyně tyto platby hradila sama, plnila pronajímateli bytu i za to, co „konzumoval“ žalovaný. Žalovaný se tak na její úkor bezdůvodně obohatil (§

454 obč. zák.) a je povinen jí toto obohacení podle § 451 odst. 1 obč. zák. vydat (k tomu srov. Zprávu bývalého NS ČSR ze dne 28. 3. 1975, sp. zn. Cpj 34/74 - R 26/75 s. 256, kde se uzavírá, že mezi případy prospěchu toho, za něhož bylo jiným plněno, co po právu měl plnit sám, patří právě požadavek rozvedeného manžela na splacení podílu úhrady za užívání společného bytu po rozvodu).

Přisvědčit však lze dovolací námitce, že soudy pochybily při vyčíslení majetkového prospěchu, který žalovaný na úkor žalobkyně získal. Je-li byt ve společném nájmu více osob, mají společní nájemci stejná práva a povinnosti (§ 700 odst. 1 obč. zák.); jednou ze základních povinností nájemce bytu je povinnost platit nájemné podle smlouvy, neboť nájemní smlouva je smlouvou úplatnou. Účastníci řízení byli společnými nájemci bytu do 15. 2. 2000, kdy nabyl právní moci rozsudek, jímž soud jejich právo společného nájmu bytu zrušil a žalobkyni určil jeho výlučnou nájemkyní, a v období od srpna 1998 do 15. 2. 2000 je (jako společné nájemce) stíhala stejná povinnost platit nájemné a poplatky za služby spojené s jeho užíváním; uhradil-li tyto platby pouze jeden z nich (žalobkyně), získal druhý (žalovaný) na jeho úkor majetkový prospěch v rozsahu poloviny těchto plateb. Tento názor lze podpořit rovněž odkazem na ustanovení, jímž je v obecné rovině upravena tzv. pasivní solidarita, tedy na § 511 odst. 2 obč. zák.; zde se mimo jiné stanoví, že není-li právním předpisem nebo rozhodnutím soudu stanoveno, nebo účastníky dohodnuto jinak, jsou podíly na dluhu všech dlužníků ve vzájemném poměru stejné.

Způsob výpočtu rozsahu majetkového prospěchu, který zvolily soudy obou stupňů, se uplatní teprve v období, kdy právo společného nájmu bytu bylo soudem zrušeno (tj. účastníci řízení přestali být společnými nájemci bytu se stejnými právy a povinnostmi), žalovaný zůstal v bytě bydlet do zajištění bytové náhrady a nepodílel se na úhradě nájemného a platbách spojených s užíváním bytu. Teprve tehdy je namístě zjišťovat, jakým způsobem, resp. v jakém rozsahu žalovaný právo bydlení a služby s tím spojené konzumoval (v bytě vedle účastníků řízení bydleli příslušníci domácnosti žalobkyně) a jak velký majetkový prospěch tím získal na úkor žalobkyně jako výlučné nájemkyně bytu.

Protože se odvolací soud při svém rozhodování těmito úvahami neřídil, je jeho rozhodnutí nesprávné a dovolací důvod vycházející z argumentu nesprávného právního posouzení věci ve smyslu § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. byl dovolatelkou uplatněn důvodně. Dovolací soud proto napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil; se zřetelem k tomu, že důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil jej v uvedeném rozsahu rovněž a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta za středníkem, odst. 3 o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- Územní plán
- Základní vzdělávání (exkluzivně pro předplatitele)
- Žalobní argumentace (exkluzivně pro předplatitele)
- Zastavení exekuce
- Majetková podstata (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody zaměstnancem
- Náklady řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Zajištění dluhu (exkluzivně pro předplatitele)
- Způsobilost být účastníkem řízení (exkluzivně pro předplatitele)
- Náhrada škody